

Advies

Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen

Brussel, 15 februari 2017

Adviesvraag: Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Samen aan de slag om Vlaanderen te transformeren – een opstap naar een volwaardig omgevingsbeleid

Adviesvrager: Joke Schauvliege - Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw

Ontvangst adviesvraag: 13 januari 2017

Adviestermijn: 30 dagen

Goedkeuring raad: Na schriftelijke procedure in consensus goedgekeurd op 15 februari 2017

Inhoud

Krachtlijnen van het advies	4
Advies over het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen	5
1 Algemene appreciatie	5
2 Ruimtelijke hefboom voor een inclusieve samenleving	6
3 Een goed ingerichte en gezonde leefomgeving heeft een belangrijke preventieve werking	7
4 Meer functiegerichte planning	7

Krachtlijnen van het advies

Een van de mijlpalen in het traject naar het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen is het nu voorliggende Witboek. De Strategische adviesraad voor het Vlaamse Welzijns-, gezondheids- en gezinsbeleid (SAR WGG) waardeert dat het Beleidsplan voorafgegaan wordt door een ruim en participatief proces.

De raad beperkt zich in dit advies tot de bepalingen uit het Witboek die rechtstreeks betrekking hebben op het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

De raad is tevreden dat één van de strategische doelstellingen uit het Witboek transversale verwijzingen maakt naar welzijn en gezondheid (zorg). Het is ook goed dat enkele van de ruimtelijke ontwikkelingsprincipes uit de tekst expliciet verwijzen naar het bevorderen van de leefkwaliteit in Vlaanderen. Toch stelt de raad vast dat welzijn en gezondheid veel minder aan bod komen in de beschreven verdere uitvoering van die ontwikkelingsprincipes. Als de Vlaamse regering het ruimtelijke beleid op een geïntegreerde manier wil aanpakken, dan is het cruciaal dat ook in de concrete beleidsmaatregelen de interactie met en de impact op welzijn en gezondheid effectief meegenomen worden.

De raad mist in het Witboek strategieën die aantonen hoe de Vlaamse regering zaken zoals de vermaatschappelijking van de zorg, geïntegreerde zorg en ondersteuning, een inclusieve samenleving, buurtgerichte zorg en zorgzame buurten ruimtelijk wil realiseren. Het gebruik van de ruimte en de inrichting van onze woon- en leefomgevingen zijn hiervoor immers uiterst belangrijke hefboomen. Een doordachte inrichting van de ruimte kan ook bijdragen tot een goede preventie.

Tot slot vindt de raad het zeer belangrijk dat bij gebiedsontwikkeling meer aansluiting gerealiseerd wordt bij de evoluerende behoeften aan zorg- en ondersteuning en (aangepaste) woonvormen. Daarvoor is een meer functiegerichte ruimtelijke planning aangewezen.

Advies over het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen

Adviesvraag en –procedure

De Strategische adviesraad voor het Vlaamse Welzijns-, gezondheids- en gezinsbeleid (SAR WGG) ontving op 13 januari 2017 de vraag van minister Schauvliege om een reactie te geven op het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

De Vlaamse regering formuleert in het Witboek doelstellingen, ruimtelijke ontwikkelingsprincipes en werven die de basis zullen vormen voor de ruimtelijke ontwikkeling in de komende decennia. De tekst is de beleidsverklaring die daarvoor alvast de strategische krachtlijnen schetst. Het Witboek bevat ook een nog nader uit te werken operationaliseringsprogramma.

De SAR WGG vergaderde op 26 januari en 7 februari over deze adviesvraag. Het advies werd in consensus goedgekeurd op 15 februari 2017.

De raad beperkt zich in dit advies tot de bepalingen uit het Witboek die rechtstreeks betrekking hebben op het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

1 Algemene appreciatie

Met het Witboek wordt een belangrijke nieuwe formele stap gezet naar het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Het traject daarnaartoe verloopt via drie mijlpalen, namelijk Groenboek, Witboek en (ontwerp)Beleidsplan. De raad waardeert dat het Beleidsplan voorafgegaan wordt door een ruim en participatief proces. Het is ook goed dat met voorliggend Witboek verduidelijking wordt gegeven over de strategische lijnen inzake de ruimtelijke ontwikkeling naar 2050 toe.

De SAR WGG heeft tijdens het lopende beleidsproces, naar aanleiding van het Groenboek, reeds geadviseerd (23 januari 2013). In dat advies drong de raad er onder meer op aan om de transversale verwijzingen naar welzijn en gezondheid uit het Groenboek verder te concretiseren. Nu stellen we tevreden vast dat één van de strategische doelstellingen hier navolging aan geeft (SD 3: Aanbieden van goede leefomgevingen). Het Witboek kondigt aan dat de realisatie van een palet van leefomgevingen zo veel mogelijk op basis van acht kernkwaliteiten voor ruimtelijke ordening gebeurt, waarbij de volgende kwaliteiten gelinkt zijn aan het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin:

- *De omgeving beperkt zo veel mogelijk de schadelijkheid voor de gezondheid. Er is minimale milieuhinder in verhouding tot de omgevingsfuncties.*
- *De basisvoorzieningen zijn nabij en bereikbaar. Zij spelen in op de behoeften van de gebruikers van de omgeving.*
- *De publieke ruimte is toegankelijk voor alle lagen van de bevolking en biedt stimuli tot ontmoeting.*
- *De omgeving is beweegvriendelijk ingericht. Ze zet aan tot een actieve, gezonde levensstijl en zachte verplaatsingen.*
(Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, p.27)

Ook enkele van de ruimtelijke ontwikkelingsprincipes uit het Witboek verwijzen expliciet naar het bevorderen van de leefkwaliteit in Vlaanderen door te zorgen voor een gezonde ruimte, een

aangepast woningbestand en een kwaliteitsvolle publieke ruimte en landschap. De raad steunt deze principes ten volle.

Toch stelt de raad vast dat welzijn en gezondheid veel minder aan bod komen in de beschreven verdere uitvoering van de ontwikkelingsprincipes, namelijk in de Vlaamse ruimtelijke werven, de beleidslijnen en de aanzet tot operationalisering. Aangezien deze elementen de grote veranderingsopgaven beschrijven waar het Vlaamse ruimtelijke beleid zich sterk voor zal maken, moet ook hier de relatie tot welzijn en gezondheid (zorg) gevaloriseerd worden. Het is immers de uitvoering van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen die het werkelijke verschil zal maken.

Het 'omgevingsdenken' dat aangehaald wordt in de inleiding van het Witboek is een zeer goede insteek maar moet volgens de raad ruimer gaan. Als de Vlaamse regering het ruimtelijke beleid op een geïntegreerde manier wil uitvoeren, dan moet ook de interactie met en de impact op welzijn en gezondheid effectief meegenomen worden. Op dit vlak blijft de tekst te weinig veelzijdig en is er in de concrete beleidsmaatregelen onvoldoende rekening gehouden met het eerdere advies van de SAR WGG waar uitdrukkelijk de verbinding gelegd werd.

Voor de raad vergt het incorporeren van de ruimtelijke dimensie van zorg en welzijn en van de zorg- en ondersteuningsdimensie van ruimtelijke ordening nog meer afstemming met en tussen de beleidsdomeinen. Dit moet bij de uitvoering van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen leiden tot een geïntegreerd beleid waarbij dwarsverbanden gelegd worden tussen ruimtelijke ordening, stedenbouw, wonen, zorg en welzijn, lokaal beleid, economie, mobiliteit ...

2 Ruimtelijke hefboom voor een inclusieve samenleving

De SAR WGG zet zich volledig achter de ambitie van de Vlaamse regering om te streven naar een inclusief Vlaanderen en een sociaal beleid te voeren dat alle Vlamingen maximaal ondersteunt en in staat stelt om volwaardig te participeren aan de samenleving (Regeerakkoord 2014-2019, p.104). Ook de trend naar vermaatschappelijking van zorg is essentieel. Vermaatschappelijking van de zorg is voor de raad een verschuiving binnen de zorg waarbij ernaar gestreefd wordt om mensen met beperkingen (van lichamelijke, verstandelijke of psychische aard), chronisch zieken, kwetsbare ouderen, jongeren met gedrags- en emotionele problemen, mensen die in armoede leven,... met al hun mogelijkheden en kwetsbaarheden een eigen zinvolle plek in de samenleving te laten innemen, hen daarbij waar nodig te ondersteunen en de zorg zoveel mogelijk geïntegreerd in de gemeenschap te laten verlopen¹.

Een strategische visie over de ruimtelijke inrichting van Vlaanderen kan niet om deze principes heen. Daarom mist de raad in het Witboek beleidsmaatregelen die aantonen hoe de Vlaamse regering zaken zoals vermaatschappelijking, geïntegreerde zorg en ondersteuning, een inclusieve samenleving, buurtgerichte zorg en zorgzame buurten ruimtelijk wil realiseren. Er moet veel sterker nagedacht worden hoe we de ruimte, wijken en infrastructuren ontwikkelen opdat ze bruikbaar zijn voor iedereen, met bijzondere aandacht voor kwetsbaren en risicogroepen, en opdat ze bijdragen aan de participatie van eenieder aan de samenleving. Het

¹

Definitie uit de Visienota Integrale zorg en ondersteuning van de SAR WGG (7 december 2012).

is immers ondenkbaar om inclusie, langer thuis wonen en vermaatschappelijking na te streven zonder een ondersteunend beleid te voeren dat dit mogelijk maakt.

Ruimtelijke ordening, het gebruik van de ruimte en de inrichting van onze woon- en leefomgevingen zijn cruciale onderdelen van zulk een ondersteunend beleid. Het zijn immers uiterst belangrijke hefboomen voor toegankelijke zorg en ondersteuning, voor integratie en deelname aan het maatschappelijk leven, voor sociale cohesie, voor veiligheid en het veiligheidsgevoel en voor een gedifferentieerd en kwaliteitsvol woningaanbod.

Ook om zorg en ondersteuning te kunnen krijgen in de eigen wijk, omringd door de eigen omgeving, is een doordachte ruimtelijke planning cruciaal. De raad wijst hierbij op het belang van buurtgerichte zorg. Buurtgerichte zorg wordt gezien als een toekomstmodel voor de organisatie van het ondersteunings- en zorgaanbod in Vlaanderen, om zo de zorg en ondersteuning voor iedereen bereikbaar, beschikbaar en betaalbaar te houden. Het model beoogt een samenhangende en buurtgerichte aanpak van wonen, zorg en welzijn en stimuleert waar nodig de aanpassing van de woon- en leefvoorwaarden en de openbare ruimte².

3 Een goed ingerichte en gezonde leefomgeving heeft een belangrijke preventieve werking

Het is goed dat de Vlaamse regering in de strategische lijnen bij het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen aandacht heeft voor de mogelijke impact van woon- en leefomgevingen en van mobiliteit op de levenskwaliteit. We lezen dat de omgeving zoveel mogelijk de schadelijkheid voor de gezondheid zal beperken en toegankelijk en beweegvriendelijk ingericht zal worden (SD 3). Dit is voor de raad een erg belangrijke passage uit het Witboek.

Een doordachte inrichting van de ruimte kan ook bijdragen tot een goede preventie. Nadelige effecten op de gezondheid en het welzijn van mensen moeten volgens de raad vermeden worden door onder meer te voorzien in toegankelijke groene ruimte, goede wandel- en fietsinfrastructuur en door milieuhinder te minimaliseren. Op die manier wordt rekening gehouden met verschillende determinanten van welzijn en gezondheid. In dit kader verwijst de raad ook naar zijn proactief advies over de impact van luchtvervuiling op de (volks)gezondheid en de nood aan nieuwe beleidsperspectieven (advies van 27 juni 2013).

4 Meer functiegerichte planning

De raad vindt het zeer belangrijk dat bij gebiedsontwikkeling meer aansluiting gerealiseerd wordt bij de evoluerende behoeften aan zorg- en ondersteuning en (aangepaste) woonvormen. Daarom moet bij de ruimtelijke planning van woonzones, zones voor openbaar nut, ... ook een functionele insteek gehanteerd worden. Eveneens binnen een herbestemmingsbeleid van specifieke gebieden en de transitie van onze leefomgevingen dienen zorg- en ondersteuningsfuncties een plaats te krijgen. Uiteraard moet wel rekening gehouden worden met een regionale spreiding en een differentiatie van verschillende functies.

² Het model van buurtgerichte zorg wordt onder meer naar voor geschoven in de synthesesnota van de wetenschappelijke reflectiekamer voor de Eerstelijnsgezondheidsconferentie van 16 februari 2017. Het is beschreven door de Vereniging van Vlaamse Dienstencentra (VVDC) en het Kenniscentrum Woonzorg Brussel. Zie: <http://www.woonzorgbrussel.be/oorkonde/>

Het beleid beschreven in het Witboek zet sterk in op het verminderen van bijkomend ruimtebeslag en het verhogen van het ruimtelijk rendement in het bestaande ruimtebeslag. De raad steunt hierbij het multifunctionele gebruik van infrastructuur en basisvoorzieningen, alsook de zinvolle clustering van functies.

In de beleidslijnen lezen we dat het ruimtelijk rendement locatie-specifiek zal toegepast en beoordeeld worden. De raad vraagt om daarnaast ook een functie-specifieke toepassing uit te werken. Ter illustratie: het aantal zorg- en welzijnsvoorzieningen moet de aangekondigde verdichting volgen. Omgekeerd mag ontدichtung geen aanleiding geven tot het ontbreken van bereikbare zorg- en ondersteuningsfuncties op korte afstand.